

Stichting
Senia

Leeswijzer

Leeswijzer

Het leven is vurrukkulluk

Remco Campert

Colofon

Auteur: Remco Campert
Titel: Het leven is vurrukkulluk
Jaar van uitgave: 1961
Taal: Nederlands
Genre: roman
ISBN: 9789023424505
Uitgever: Amsterdam, De Bezige Bij

@Stichting Senia i.s.m. Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie,
Rijksuniversiteit Groningen
Samensteller leeswijzer: Meriel Benjamins
Datum van uitgave: augustus 2011
N 11-15

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting Senia.

Romanbespreking en gesprekshandleiding

Het leven is vurrukkulluk – Remco Campert

SAMENVATTING

Het verhaal speelt zich af op een zondag in de late jaren vijftig of vroege jaren zestig, grotendeels in het Vondelpark, waar die dag onder de vele recreanten ook de vrienden Boelie, een jonge dichter, en Mees, een jazzpianist, te vinden zijn. Zij hebben net kennis gemaakt met Panda, een naïef en begeerlijk maar ook wat wijsneuzerig meisje van vijftien. Mees probeert haar te versieren, ondanks (of misschien juist dankzij) het merkbare leeftijdsverschil.

Zo rondstruinend worden de drie op een gegeven moment lastiggevalen door een grijsaard die weinig opheeft met de jeugd van tegenwoordig en hen onvriendelijk naschreeuwt. De vrienden en het meisje proberen hem af te schudden, maar de oude laat zich niet zomaar afschepen en volgt hen naar de uitspanning, waar ze samen wat drinken. Wanneer hij hen daarna naar het huis van de jongens aan de rand van het park wil volgen, slaan ze hem als op afspraak gedrieën neer, en beroven hem van tweehonderd gulden, die hij in zijn schoen verstopt heeft. Mees, Boelie en Panda vervolgen hun weg naar huis, waar Mees zijn versierpogingen voortzet.

Dan moet Boelie ineens weg, hij heeft een belangrijk interview, dat wordt afgenomen door de bevriende journalist Ernst-Jan. Mees is dan eindelijk alleen met Panda en profiteert van die situatie: ze genieten van elkaars lichaam en de lust. Als hij daarna naast Panda in bed ligt, denkt Mees ineens terug aan zijn jeugd, zijn mottige bestaan als cafépianist en aan zijn ongelukkige liefde voor een getrouwde vrouw. In het park komt de grijsaard inmiddels weer bij zinnen en wordt hij naar zijn idee lastiggevalen door de overbehulpzame student Tjeerd Overbeek, die ooggetuige is geweest van de beroving. Hij brengt de oude man naar de retraite, waar zijn oudtante Rosa werkt. Panda, inmiddels verveeld, stelt Mees voor om van het gestolen geld een heleboel drank te kopen en een groot feest te houden. Ze gaan vervolgens naar de artistieke drankhandelaar Jens en drinken wat met hem.

Boelie, ondertussen bij Ernst-Jan thuis aangekomen, voelt zich aangetrokken tot diens vrouw. Etta is niet erg gelukkig met haar huwelijk en gaat schoorvoetend in op Boelies wat klunzige avances. Die avond, terwijl Ernst-Jan aan de radio gekluisterd zit voor de voetbalwedstrijd Nederland-België, gaan de twee op haar initiatief naar een naburig huis, waarvan de bewoners die avond weg zijn. Etta kijkt daar regelmatig rond, gefascineerd als ze is door het burgerlijke interieur. Hier beginnen ze dan eindelijk nogal rommelig en onhandig te vrijen, tot de burens ineens op de stoep staan en ze zich dan snel met een smoes uit de voeten moeten maken. Pas later, op het feest in het huis aan de rand van het park, kunnen zij elkaar op een zolderkamer eindelijk echt in de armen sluiten. Tot een jongen hen komt storen die vanuit het zolderraam met een paraplu als parachute in zijn hand naar beneden springt, maar wonderwel veilig

	<p>landt. Mees – tevreden uitkijkend over het chaotische drankgelag – voelt zich dan overspoeld door een gevoel van intens geluk.</p> <p>INTERPRETATIE</p> <p>De roman bestaat uit achttien vrij korte hoofdstukken en is losjes, haast associatief gestructureerd. De gebeurtenissen vinden plaats op een zonnige dag in Amsterdam, medio vorige eeuw. De dag begint met een optimistische grondtoon, die ruw wordt verstoord in hoofdstuk 4, wanneer de onbezonnenheid van de drie jongeren niet geheel zonder consequenties blijkt te zijn en zij zich ineens ontpoppen tot gewelddadige zakkenrollers, die er niet voor terugdeinzen een oude weerloze man in elkaar te slaan. Vervolgens hervindt het verhaal de bitterzoete teneur van eerder en volgen er weer een aantal hoofdstukken waar vooral komische passages opvallen, zoals het sterk aangezette interview dat Boelie geeft. Het achtste hoofdstuk is het meest melancholisch van toon en inhoud, de lezer wordt meegenomen in de sombere overpeinzingen van Mees. Daarna krijgt het verhaal weer een wat vrolijker wending en wanneer het feest eenmaal is aangericht eindigt de dag met de haast surrealistisch aandoende sprong van een jongen met een paraplu vanaf het dak van het huis, waarna het verhaal met het gelukzalige gevoel van Mees eindigt.</p> <p>Het verhaal wordt grotendeels in chronologische volgorde verteld, van de ochtend in het park tot het diepnachtelijke feestgedruis. Dat betekent dat de <i>fabel</i> (de logisch-chronologische loop der gebeurtenissen) en het <i>sujet</i> (de volgorde van de gebeurtenissen zoals die in het verhaal worden gegeven) in deze roman grotendeels gelijk zijn¹. Op bepaalde plaatsen wordt de chronologie onderbroken door <i>flashbacks</i>: het hoofdstuk met de terugblik van Mees op de relatie die achter hem ligt is daar een voorbeeld van, en ook hoofdstuk 11 wanneer Etta terugdenkt aan de discussies die ze met haar vader had over haar aanstaande huwelijk met Ernst-Jan.</p> <p>De geschiedenis kent een vrij strikte eenheid van plaats, alle gebeurtenissen spelen zich af in Amsterdam, meer precies: voornamelijk in het Vondelpark en het huis van Mees en Boelie dat aan de rand van dit park ligt. Een andere belangrijke ruimte is het huis van de fatsoenlijke, oerdegelijke burens, waar Etta een bepaalde rust, orde en een totale afwezigheid van kunst vindt, die haar erg aanspreekt: ze heeft door alle uitbundige zuipfestijnen met kunstenaars behoorlijk haar buik vol van alles wat naar kunst zweemt. Het ordelijk en ordentelijke huis van de burens van Etta en Ernst-Jan is in alles een antipode van het van feestgeruis vervulde onderkomen van Boelie en Mees, waar de drank altijd rijkelijk vloeit tot het ochtendgloren en chaos in plaats van orde aan de orde van de dag is. Het is dan ook niet toevallig dat wanneer Boelie dit huis binnentreedt, hij ineens aan zichzelf begint te twijfelen. Hoewel Mees er met zijn troosteloze nachtelijke baan en gebrek aan erkenning slechter aan toe lijkt te zijn dan hij met zijn literaire succes, denkt Boelie dan: ‘Mees kon dat als hij wilde. Mees was brutaal en had de halve wereld; maar wie had die andere helft toch?’ (p. 130)</p> <p>Thematiek en motieven</p> <p>De antiburgerlijke moraal en de opstandigheid van de jeugd van de jaren zestig is een belangrijk thema in de roman. Vooral Panda is een schoolvoorbeeld van een assertief en brutaal meisje, dat zich op haar</p>
--	--

¹ Zie voor meer uitleg en voorbeelden over fabel en sujet: E.M.A. van Boven en G.J. Dorleijn: *Literair mechaniek. Inleiding tot de analyse van verhalen en gedichten*. Tweede herziene druk, Coutinho, Bussum (2003), pagina 239-240.

vijftiende al bezat, op hoge hakken uitdagend over de stenen bij de retirade trippelt en de toiletjuffrouw diep beledigt door de versieringen van het toilethok neer te sabelen. Dit laatste lijkt Panda overigens niet eens te begrijpen, ze is zich niet bewust van de gevoelens van de juffrouw, en daarmee dus haast amoreel. Campert zelf zegt daarover het volgende: 'Misschien schrikt een deel van mijn lezers van de amoraliteit van de personen in het boek [...] Nu ja, ze houden zich niet aan de fatsoensgrenzen, niet eens opzettelijk trouwens. Ze kennen die grenzen niet eens: het is zelfs geen revolutie tegen het fatsoen [...] maar de toestand na de revolutie.' Deze woorden werden reeds in 1961 door de auteur gesproken in een interview² naar aanleiding van het verschijnen van de roman. Toen waren de latere discussies over het verraad van de idealen van wat 'de geest van '68' zou gaan heten, nog lang niet aan de orde. Door vroeg in de jaren zestig al op de schaduwzijden van het gedachtegoed van deze zogenaamd vrijgevochten generatie te wijzen, toonde Campert zich dus een waar visionair. Panda verklaart dat de lichamelijke liefde en geld de meest belangrijke dingen in het leven zijn, en betoont geen greintje berouw wanneer de oude man door haar toedoen berooid in het park wordt achtergelaten. Integendeel, ze wekt intussen bij omstanders de indruk dat zij en de jongens de oude man helpen bij het zich neervlijen in het gras.

Samenhangend met het eerste thema, plaatst Campert duidelijk de thematiek van de generatiekloof op de voorgrond: de botsing van de normen en waarden van de oude arbeiders en de uitdagende jeugdcultuur. De grijsaard bijvoorbeeld, heeft geen goed woord over voor de voorbij slenterende jongelui. 'En maar giegullen, en maar giegullen', smaalde hij. 'Maar een eerlijk stuk werk komt er niet uit hun handen. Malle fratsen uithalen op de dansvloer en in de bioscoopzaal, dat kunnen ze.' (hoofdstuk 2) Wanneer hij echter later door de overdreven fatsoenlijke Tjeerd weer op de been wordt geholpen, blijkt het dat hij ook niets moet hebben van de moralistische praatjes van de student, die begint over 'onnette-thee' en 'mensukkelige waardigheid'. 'Wat weet jij daarvan' antwoordt hij bits 'Je komt nog maar net kijken. Met al dat gepraat sla je nog geen vlieg dood.' (hoofdstuk 10) Zowel de amorele, als de hypermorele jeugd vindt geen aansluiting bij de oudere generatie. De generatiekloof lijkt dus onoverbrugbaar.

Een derde thema dat door de hele roman heen aan de orde komt, is het conflict tussen kunst en werkelijkheid. Het komt bijvoorbeeld aan de orde wanneer Mees de borsten van Panda wil beschrijven en daarvoor aanvankelijk de beeldspraak 'Engelse heuvels in maanlicht' bedenkt, maar daarna al snel vervolgt: 'Waanzinnige kletspraak. God, wat haat ik poëzie. Borsten zijn borsten. Mooie borsten zijn mooie borsten.' (hoofdstuk 7) Ook Panda moet niets hebben van wat voor soort kunstzinnigheden of vormen van verbeelding dan ook. Wanneer de retiradedame haar het verhaal bij haar breiwerk wil vertellen antwoordt ze: 'Begint u daar maar niet aan, [...] Ik heb een hekel aan fantastische vertellingen. Sprookjes, dromen, saaj-jans ficton, de hele boel kan me gestolen worden.' en: 'Ik wil geen boeken lezen, ik wil leven.' (hoofdstuk 3) Ook wanneer Mees een liedje uit de musical die hij met Boelie maakt voor Panda ten gehore brengt, kan dat haar niet raken. 'Ik begrijp het, ik begrijp het, [...] Als ik het maar niet hoef te horen.' (hoofdstuk 5) Etta, de andere vrouw in het verhaal, moet ook

² (anoniem) 'Verrukkelluk: Remco Campert's romandebuut: een dagje uit in een milieu'. In: *Haagse Post*, 2 december 1961.

	<p>niets hebben van het artistieke, zo blijkt wanneer ze in het huis van de oerdegelijke burens zijn: 'Wat zoek je hier in hemelsnaam?' vroeg Boelie, terwijl ze opnieuw het graf van de gang betraden. 'Rust', zei ze. 'De rust van het fatsoen en de totale wansmaak. Er wordt niets van je geëist in dit huis. Je kunt zijn zoals je bent. Nergens bewijzen van goede smaak en kunstzinnigheid die je afleiden.' (hoofdstuk 15)</p> <p>Ook in Boelies verleidingsspel lijkt poëzie niet te werken. Campert laat Boelie zeggen: 'Poëzie is de daad van ontkenning'. Etta vervolgens: 'Laten we nou eens over iets anders praten. Je praat al de hele avond over hetzelfde.' (hoofdstuk 17), waarop zij het gesprek afbreekt. Ook bij Boelie, de enige in het boek die wel enig geloof lijkt te hebben in de kracht van het woord (maar die het trouwens ook niet schuwt om zo nu en dan leugens te vertellen), klinkt twijfel door aan de oprechtheid van taal en poëzie: 'een aantal niet al te slecht geschreven gedichten, maar het was toch kennelijk een onvrede geweest, die aan een bepaalde leeftijd gebonden was.' (hoofdstuk 13) Nu hij wat ouder is, voelt hij die onvrede niet meer, en lijkt ook zijn dichttalent opgedroogd. Poëzie is voor Boelie dus een ontkenning van de werkelijkheid, een onvrede met de realiteit, en uiteindelijk niet meer dan jeugdig idealisme. Ook zogenaamd artistiek engagement wordt door Campert door de mangel gehaald: 'De sociale bewogenheid van het merendeel van Boelies vrienden begon en hield op bij de foto's die ze aan de muur prikten en die vervangen werden als ze niet meer actueel waren.' (hoofdstuk 13)</p> <p>De liefde wordt eveneens gethematiseerd in de roman, en dan vooral het contrast tussen de lichamelijke en geestelijke liefdesvarianten. De jongeren houden zich vooral bezig met de 'vleeslijke liefde', die zij overigens zonder veel genot beleven, zo blijkt uit de gedachten van bijvoorbeeld Mees: 'Angst en schuldgevoelens geven de liefde kraak en smaak. Kermend van angst en vreugde zou ik keer op keer de bodem van het genot bereiken. Ja, ja, zo denken de rijken glimlachend aan de armen en benijden hen.' (hoofdstuk 7) Ook Boelie gaat op nog al pragmatische wijze met zijn gevoelens voor Ella om: 'Tegen een liefdesverklaring zijn niet veel vrouwen bestand. Maar het was een weinig eervolle manier om tot zijn doel te komen, die bovendien allerlei gevaren voor de toekomst inhield.' (hoofdstuk 15) Panda benadrukt ook dat vooral de lichamelijke liefde, naast geld, het 'allerbelangrijkste op de wereld' is. (hoofdstuk 4) Het zijn juist de oude mensen, de herenigde Kees en Rosa, die een puurdere, geestelijker vorm van liefde voor elkaar voelen, de grijsaard lijkt er zelfs jaren jonger door: 'zijn gezicht had, ondanks zijn hoge leeftijd, iets jongensachtigs gekregen, iets jongs en onschuldigs en hoopvol. En iets verliefds.' (hoofdstuk 16) De liefdesgeschiedenis tussen de jonge Kees en Rosa was al van een heel andere orde gebleken. Van dergelijke amoureuze gevoelens is bij de jongeren nauwelijks sprake. Hun plichtmatige en gevoelloze baltsgedrag steekt schril af bij de gevoelens die de oude Rosa en Kees voor elkaar koesteren.</p> <p>Vertel- perspectief</p> <p>Het gekozen vertelperspectief in het grootste deel van <i>Het leven is vurrukkulluk</i> is dat van de auctoriale verteller. De verteller heeft onbeperkt toegang tot de gedachten van de personages, en richt zijn blik afwisselend op verschillende personages. Ook wendt hij zich een enkele keer rechtstreeks tot de lezer, zoals wanneer Panda op het toilet zit in de retraite. 'Laten we intussen de prenten en kaarten die de wanden bekleedden, eens nader bekijken.' (hoofdstuk 3) De verteller bekijkt de personages met enige spot en afstand.</p>
--	---

	<p>Het hoofdstuk waarin Mees terugdenkt aan zijn verleden, wordt in de ik-vorm verteld. Op deze pagina's, waar het vaak ironische commentaar van de verteller ontbreekt, komen we als lezer dan ook het dichtst de personages en leren we meer over de keerzijden van het op het oog zo vrije en onbezorgde leven dat de jongeren leiden. Mees geeft een zeer deprimerend beeld van zijn leven als jazzpianist en vertelt over zijn verhouding met een getrouwde vrouw, door wie hij uiteindelijk op pijnlijke wijze aan de kant wordt gezet.</p> <p>Titel en motto In de meeste romans komt de lezer er gaandeweg achter wat de titel betekent. Campert pakt het heel anders aan: de titel is ook de beginzin van de roman. De inmiddels zeer bekende woorden 'Het leven is verrukkulluk', worden uitgesproken door Panda. en zuchtend door Mees beaamt. Die beginpassage is kenmerkend voor de verhoudingen in het boek: de jonge Panda, die erg hedonistisch ingesteld is en van alle personages nog het gelukkigst lijkt met haar leven, dient als een ideaal voor Mees. Voor hem is het leven daarentegen helemaal niet zo 'verrukkulluk': hij haat zijn baan, lijkt gedesillusioneerd in zijn passie voor muziek en is bovendien ongelukkig in de liefde. Maar bij de jonge Panda in de buurt probeert hij ook te doen of het leven één groot feest is. De titel kan dus ironisch worden opgevat.</p> <p>Het motto van de roman is een fragment uit het gedicht 'Het tuinfeest' van Martinus Nijhoff en luidt: 'Zij zingen, nigen naar elkaar en kussen, / Geenzins om de liefde, maar om de sublieme / Momenten en het sentiment daartusschen.' Het gedicht is afkomstig uit de bundel <i>Vormen</i> (1924). Nijhoff was 30 toen hij deze bundel publiceerde, Campert was bij de publicatie van zijn roman 32 jaar oud. Beide teksten geven een visie van een iets oudere adolescent op de jeugdige overmoed en het idealisme, hoewel in een ander decennium. De geciteerde strofe sluit aan bij de manier waarop Mees, Boelie en Panda lichamelijk contact beleven: het zijn de korte, sublieme momenten die de interactie tussen man en vrouw de moeite waard maken, maar van echte liefde is geen sprake. Vooral Mees krijgt tijdens het verleidingsspel nogal last van 'sentiment': voor hij en Panda daadwerkelijk met elkaar naar bed gaan, denkt hij nog terug aan zijn jeugd en een buurmeisje waarop hij verliefd was. Maar ook Boelie wordt, wanneer hij toenadering zoekt tot Etta, overvallen door een jeugdherinnering, van toen hij met zijn vader een spreekwennest leeghaalde.</p> <p>PERSONAGES</p> <p>Mees Mees is een jonge pianist, die zijn weinig succesvolle carrière als een behoorlijke deceptie ziet. Zijn leven wordt gevuld door een eindeloze reeks feesten. Hij heeft nogal last van bindingsangst, zelfs toen hij nog een kind was en het buurmeisje hoorde zeggen dat ze met hem wilden trouwen, rende hij in paniek weg. Ook op latere leeftijd houdt Mees alles wat op een relatie lijkt af: hij wil niet dat Panda iets voor hem gaat voelen en de relatie met de getrouwde vrouw past ook in dit patroon van het angstig afhouden van relaties. Verder heeft Mees een weinig gelukkige jeugd gehad: zijn vader liet hem achter bij zijn tweede vrouw, die liever niet voor hem wilde zorgen. Mees komt vaak zenuwachtig en onzeker over: hij praat Panda na om bij haar in de gratie te vallen en reageert soms verward en verbaasd op haar boude uitspraken en brutale gedrag. Bovendien is hij erg somber</p>
--	---

	<p>gestemd over het lot van zijn generatie: '[...] Ramon won vorig jaar de Koek-en-Heimprijs³. Zo gaat onze generatie naar de bliksem toe.' (hoofdstuk 8)</p>
Boelie	<p>Boelie, vriend van Mees en dichter, met wie hij het huis aan de rand van het Vondelpark bewoont. Ook hij heeft, net als Mees, weinig behoefte aan een vaste relatie, zoals wel blijkt uit zijn overpeinzingen wanneer hij met Etta het huis van haar burens binnendringt. Mees vertelt van Boelie dat hij bijna alle literaire prijzen gewonnen heeft, maar dat lijkt eerder grootspraak te zijn. Het interview dat Ernst-Jan bij hem afneemt, vertoont opvallend veel overeenkomsten met soortgelijke interviews die Harry Mulisch in die tijd gaf en is volgens Campert zelf een persiflage op het gekrakeel van de bekende auteur. Boelie was een tijd lang een gepassioneerde dichter en boekte ook enkele successen, maar is nu ook nogal gedesillusioneerd. Hij ziet poëzie niet als een daad, maar juist als een ontkenning, die voortkomt uit een gevoel van onvrede met zichzelf, waar de dichter mee kampt. Uiteindelijk verklaart hij, tegen zijn voornemens in, Etta de liefde om haar in bed te krijgen ' Luister nou naar me – ik hou van je. Ik wil met je naar bed. Niet omdat ik met je naar bed wil, maar omdat ik van je hou. Begrijp je dat? Het is een kleine nuance, maar erg belangrijk.'(hoofdstuk 17)</p>
Panda	<p>Panda is een echte vrijbouter, een jong en losbollig meisje dat vaak nogal brutaal en onfatsoenlijk uit de hoek komt. Ze heeft een hekel aan verbeelding en ook van kunst in het algemeen moet ze weinig hebben. Het meisje schept op tegen Mees over de vele mannen waar ze ondanks haar prille leeftijd het bed mee heeft gedeeld. Geld en lichamelijke liefde zijn naar haar mening de belangrijkste dingen op aarde. En hoewel het Panda is, die voorstelt een groot feest te houden van het geld dat ze van de grijsaard gestolen hebben, zal ze zelf niet op het feest aanwezig zijn. Panda heeft het vaak over haar broer en fantaseert over het leven dat ze later samen zullen gaan leiden. Mees denkt echter dat haar broer een hersenspinsel is en niet echt bestaat. Ook doet het meisje allerlei pseudodiepzinnige uitspraken, die vaak omkeringen zijn van clichés.</p>
Etta	<p>Etta is een afkomstig uit een goed gezin. Met haar vader heeft ze een nauwere band dan met haar moeder, die alcoholist is. Hoe haar vader haar ook heeft gewaarschuwd voor het huwelijk met Ernst-Jan, die 'halve artiest', ze was onvermurwbaar en zette haar zin door. Later is ze niet erg gelukkig met haar keuze, onzeker geworden doordat ze in het artistieke milieu terecht gekomen is en zich daar eigenlijk niet thuis voelt, maar veeleer het idee heeft dat je door de aanwezigheid van kunst constant op de proef wordt gesteld. Daarom zoekt ze rust in het meer dan doorsnee huis van haar burens, waar geen enkel spoor van enige kunstzinnigheid te bekennen is. Etta geloofde aanvankelijk wel in de liefde, maar dat geloof is door de tanende aandacht van Ernst-Jan danig ontluisterd. Haar vader heeft dus gelijk gekregen.</p>
Ernst-Jan	<p>Ernst-Jan is een met Boelie bevriende journalist, die hem interviewt. Het interview wordt afgeraffeld omdat Ernst-Jan niet kan wachten om naar huis te gaan en naar het verslag van de voetbalwedstrijd Nederland-België te luisteren. Hij verdenkt Etta van ontrouw en wil er, door Boelie op haar af te sturen, achter komen wie haar minnaar is. Voordat Etta eindelijk het bed met Boelie deelt, krijgen de twee ruzie, waarbij er meubelstukken</p>

³ Gugenheimprijs: prijs die sinds 1925 door de John Simon Guggenheim Memorial Foundation wordt uitgereikt aan kunstenaars 'who have demonstrated exceptional capacity for productive scholarship or exceptional creative ability in the arts.'

	<p>rondgeslingerd worden.</p>
De grijsaard	<p>De grijsaard is een oude alcoholist, die zich later bekend maakt als Kees Bakels – de jeugdige held uit de roman <i>Kees de jongen</i> van Theo Thijssen. Was hij vroeger een fantasievolle jongen die zich vaak voorstelde hoe zijn leven een bijzondere wending zou nemen, inmiddels is hij een haveloze oude man geworden. Van de jeugd moet hij niets hebben, hij maakt ze uit voor ‘rattekoppies’ en ‘rokkenrollende zakkenrollers’, hetgeen niet ver bezijden de waarheid blijkt. Door zijn hereniging met Rosa Overbeek, ook bekend als de retiradedame, wordt hij ‘de gelukkige bezitter van een te elfder ure volledig geworden leven’ (hoofdstuk 16)</p>
Rosa Overbeek	<p>Rosa Overbeek verzorgt het sanitair als juffrouw van de retiree. Haar vader bevoer de wereldzeeën. Ze houdt van de huiselijke inrichting van haar werkvertrek en zit iets te breien, maar we komen er als lezer niet achter wat dat is, omdat Panda niet geïnteresseerd is in het fantastische verhaal dat achter het breiwerk steekt. Rosa houdt van verhalen en vindt die ‘levender’ dan de werkelijkheid. Ze blijkt de jeugdliefde van de oude grijsaard te zijn en de twee vallen elkaar geëmotioneerd in de armen wanneer ze daar achter komen.</p>
Tjeerd Overbeek	<p>Tjeerd Overbeek is familie van Rosa, die zijn oudtante is. Hij wordt door de auteur weergegeven als een betweterige, vroegoude student, die verder overigens weinig te doen heeft. Hij denkt wat huiverig aan de eenzame avond die voor hem ligt nadat hij de oude Kees bij zijn oudtante heeft achtergelaten. Tjeerd is dan ook blij dat hij uiteindelijk ook op het feest in het huis van Mees en Boelie terechtkomt. Campert zegt zelf over dit personage: ‘Aan die Tjeerd heb ik wel een bijzondere hekel’, vertelt Campert, “typisch de beginnende student die al zijn onzekerheidjes achter gezwets verbergt, die zich wel snel aan de maatschappij zal aanpassen, er een keurig lid van worden - dat zie je aan dat soort jongens al op hun 17e jaar.’⁴</p>
Jens	<p>Jens tot slot is de drankhandelaar waar Mees en Panda langsgaan. Hij wordt beschreven als een dikke man, met ‘baksteenrode wangen en wazig-blauwe ogen vol gesprongen aartjes’ (hoofdstuk 14), een nogal clichématig uiterlijk voor een drankhandelaar annex alcoholist dus. Naast de detailhandel in alcoholische dranken houdt hij zich bezig met grafologie. In Panda’s handschrift leest hij dat ze een ‘karaktertje’ is met sensuele trekken. Ook ziet hij destructieve elementen.</p> <p>TAALGEBRUIK EN STIJL</p> <p>Opvallend aan het taalgebruik van Campert is natuurlijk de experimentele spelling, die al in de titel opvalt. Het hele boek is doorspekt met zulke taalspelletjes: ‘trubbels’, ‘nijslollie’, ‘rokkenrollen’, ‘sunnyle’, ‘parlummeltaire’ en ‘Mah-Rioe-Wan-A’ (en vele andere varianten op marihuana) zijn zomaar een paar voorbeelden van de vrijheden die Campert zich op het gebied van de spelling permitteert. De auteur gebruikt de afwijkende manier van spellen om het idiolect van personages weer te geven, zoals vooral bij Panda en de grijsaard. Deze techniek van Campert is ook wel ‘stijlstelen’⁵ genoemd. Daarnaast is het vaak fonetische schrift</p>

⁴ (anoniem) ‘Verrukkelluk: Remco Campert’s romandebuut: een dagje uit in een milieu’. In: *Haagse Post*, 2 december 1961.

⁵ Door Ellen de Bruin: ‘Hij lijkt de manier waarop mensen praten of de stijl waarin ze schrijven te proeven, om vervolgens dat wat hem bevalt, of opvalt, in te bedden in zijn proza - stijlstelen, zou je dit

voor Campert een manier om modieuze woorden te ridiculiseren, door ze op de wijze waarop iedereen ze na-apend uitspreekt weer te geven. Bovendien geeft het taalspel soms nieuwe bijbetekenissen, zoals bijvoorbeeld in het geval van 'Saai-jans fiction'.

De stijl die Campert hanteert valt doorgaans nonchalant en humoristisch te noemen. De losjes vormgegeven roman kent naast passages die vooral een ironische kijk op de samenleving en personages geven, ook hoofdstukken met een meer melancholische of zelfs sombere toon. Verder neemt Campert ook andere literaire stromingen op de hak. Onder anderen de Tachtigers ('[...] tachtigers die naar twinkelen, trinkelen en tblinkelen van twater keken.', hoofdstuk 1) en de impressionisten ('Toen ze weer over het grint liep, terug naar de mannen, begon de zon als een gek om haar as te tollen, het groen werd dieper groen, de warmte nog bladstillier en nog luier vlijde het lauwe gras zich neer, maar hoogstwaarschijnlijk was dit allemaal verhitte verbeelding.', hoofdstuk 3) moeten het ontgelden. Vooral doordat Campert gebruik maakt van stijlwisselingen – het abrupt, zonder aankondiging of commentaar, overstappen op een andere stijl – vestigt hij de aandacht op de clichématige aspecten van literaire stromingen. Dit veroorzaakte destijds een behoorlijke schok onder schrijvers, critici en lezers.

SITUERING BINNEN HET OEUVRE

Het leven is vurrukkulluk is Remco Camperts debuutroman, daarvoor had hij al wel verscheidene dichtbundels en verhalen gepubliceerd. Al in zijn debuutbundel *Vogels vliegen toch* (1951) komt het thema van poëzie versus de werkelijkheid aan de orde. De poëzie bestaat voor Campert louter in het moment van het ontstaan, wanneer hij zijn zinnen schrijft voelt hij zich onoverwinnelijk.⁶ Poëzie vertegenwoordigt voor de auteur een idealistische wens om het onmogelijke te doen, zoals hij in het gedicht 'Credo' schrijft: 'water naar de rotsen dragen'. In Camperts vroege gedichten en verhalen is deze ontsnapping aan de desolate naoorlogse realiteit een centraal thema.⁷ Vanaf de dichtbundel *Met man en muis* probeert de auteur een evenwicht te vinden tussen enerzijds een aanvaarding van de werkelijkheid en anderzijds toch toe te geven aan de drang aan de sobere, sombere realiteit te ontsnappen.

Ook in zijn debuutroman is de frictie tussen werkelijkheid en poëzie zichtbaar. Bijvoorbeeld in Boelie, de dichter die weliswaar gelooft in de dichtkunst maar tegelijk zijn twijfels heeft over de slagkracht van het geschreven woord, en die bovendien de oprechtheid van dichterlijke betrokkenheid bij sociale kwesties in twijfel trekt. Boelie is ondanks zijn twijfels dus een vaandeldrager van het geschreven woord, terwijl Mees er daarentegen niets van moet hebben. Boelie benijdt hem daarom; hij heeft wel het lef en de brutaliteit om iets in de werkelijkheid teweeg te brengen. Campert zelf krijgt later meer interesse voor de werkelijkheid en vooral de actualiteit, getuige ook de vele columns die hij door de jaren heen schreef in verschillende kranten en tijdschriften, zoals onder meer CaMu, de column in *De Volkskrant* die hij beurtelings met Jan Mulder verzorgde.

kunnen noemen. Daarbij heeft Campert een voorkeur voor het algemene: clichés, spreekwoorden en uitdrukkingen, of de prototypische stijl van bepaalde genres.' Bron: "Ik plons er altijd in' Over het taalgebruik' In: *Remco Campert: 'Al die dromen al die jaren'*, p. 100-109.

⁶ Koos Hageraats: 'Remco Campert', p. 3-4. In: *Kritisch lexicon van de moderne Nederlandstalig literatuur*

⁷ Ibidem, p. 3.

	<p><i>Het leven is vurrukkulluk</i> is de eerste van de drie romans met experimentele spelling die Campert schreef. De andere twee zijn <i>Liefdes schijnbewegingen</i> (1965) en <i>Tjeempie! of Liesje in Luilletterland</i> (1968). Ondanks de ironische ondertoon waarmee de romans doorspekt zijn, wordt het failliete ideaal van de jaren zestig maar al te pijnlijk duidelijk: alle idealen hebben een welhaast omgekeerde uitwerking gekregen, vrijheid is omgeslagen in eenzame reddeloosheid gestuurd door bindingsangst, de ongeremde seksualiteit en nieuwe samenlevingsvormen liepen vaak uit op gebroken harten en onnatuurlijke situaties. Hoewel Campert ook niets heeft met jongeren die zich rechtstreeks in het brave burgermansleven storten (getuige zijn uitspraak over het personage Tjeerd Overbeek), zoekt hij dus eerder naar een mengvorm van het leven als modale burger enerzijds en het gratuite vrijheidsdenken van de hippies en provo's in de jaren zestig.</p> <p>REACTIES UIT DE PERS</p> <p>CPNB Op de website van het CPNB wordt de ontvangst van de roman als 'zeer positief' omschreven, en heet het dat critici het boek waardeerden om 'zijn lichte en ironische verteltrant'⁸. Wie echter de recensies van <i>Het leven is vurrukkulluk</i> herleest, krijgt een heel ander beeld van de contemporaine receptie. Er verschenen in totaal maar zes echte recensies over de roman⁹, die ook nog voor een deel gemengde besprekingen waren: de roman werd samen met werk van andere auteurs besproken. Lang niet alle reacties zijn even positief.</p> <p>Het Vrije Volk Hans van Straten schrijft in <i>Het Vrije Volk</i> dat Campert met 'zijn eerste geslaagde poging tot een roman, de woordacrobatiek ook tot een Nederlandse kunstvorm [heeft] verheven'. In de Nieuwe Rotterdamse Courant wordt geschreven dat het boek duidelijk improviserend ontstaan is, maar dit wordt door de recensent als minder storend ervaren 'dan het gebrek aan eenheid in de schrijftrant, en in de visie op de behandelde stof.' Weliswaar wordt het begin als een geslaagde satire gezien, maar in hoofdstuk acht – het introspectieve hoofdstuk met Mees als verteller – gaat 'er iets een tikkeltje mis', de overpeinzingen kan deze criticus 'niet verdragen'.</p> <p>De Maasbode Kees Fens bespreekt in De Maasbode de roman tegelijkertijd met de publicaties van Sybren Polet en Nora Danner. De romanfiguren in Camperts boek vindt hij 'situatiepersonen [...] een schets van een toevallig iemand, die toevallig blijft.' Ook de ironische toon, waarmee Campert volgens Fens 'afstand tracht te nemen van het beschreven wereldje', wordt opgemerkt, maar is '[n]iet nieuw' en bovendien 'niet scherp genoeg'. Anne Wadman velt in <i>De Leeuwarder Courant</i> een gematigd positief oordeel over het boek: het is weliswaar 'compositorisch sterker dan het gewrocht van Simon'¹⁰: al lijkt het in zijn afwisseling van situaties en hoofdstukjes nogal chaotisch, de nauwlettende lezer bespeurt daarachter wel degelijk een 'geraffineerde contrapuntiek, een zorgvuldig overleg'. De woordspelingen zijn volgens Wadman nu en dan 'kunstmatig en uitgesproken flauw', maar over het algemeen prijst hij de parodieën op het literaire interview en het 'modieuze spraakgebruik'.</p>
--	---

⁸ Website Collectieve Propaganda voor het Nederlandse Boek (organisator 'Nederland Leest') (CPNB).

⁹ Tenminste, die terug zijn te vinden via LiteRom: <http://www.knipselkranten.nl>.

¹⁰ Simon Vinkenoog, de betreffende recensie is een dubbelrecensie met zijn roman *Hoogseizoen*.

De Groene Amsterdammer

J.C. Kelk is in *De Groene Amsterdammer* eveneens gematigd positief over de roman, maar doet tegelijk ook wat geringschattend over de inhoud: 'wil men iets lezen over de jeugd dan kan het niet degelijker' en noemt het 'een simpel verhaal'. Kelk is kennelijk nogal een moralist: 'Juist dankzij de koddige schrijftuur en structuur van dit boek, geeft het meer dan levensgroot de roekeloze roofoverval op jeugd en potentie', maar noemt het boek ook 'realisme van kwaliteit'. In het *Hollandsch Weekblad* schrijft A. van den Bergh dat Campert 'autografisch' schrijft, een soort proza dat zich 'toch in zoverre van zuivere fictie onderscheidt dat het zijn karakters, situaties en gebeurtenissen in hoofdzaak ontleent aan het milieu of de onmiddellijke omgeving van de schrijver.' Hij detecteert bij Campert 'de diep-romantische behoefte om zich uit te spreken en (jeugd-) angsten en complexen van zich af te schrijven'. Dit leidt volgens de criticus behalve tot een aantal 'ietwat gezochte grappen' ook tot 'meesterlijke episodens [..], de Decamerone waardig!' De reacties in de pers zijn dus niet eensgezind positief, hoewel er wel waardering is voor met name Camperts humor, als ook voor zowel de realistische als experimentele aspecten van zijn werk.

INFORMATIE OVER DE AUTEUR

Een jonge Remco Campert.
Bron: www.boeken.vpro.nl

Op 28 juli 1929 zag Remco Wouter Campert het levenslicht. Hij werd geboren als het enige kind van de dichter Jan Campert en actrice Joekie Broedelet. Zijn ouders gingen uit elkaar toen hij drie jaar oud was. Tot zijn twaalfde leidde hij daardoor een chaotisch leven en woonde afwisselend bij zijn vader, moeder en grootmoeder. Op zijn twaalfde werd hij overgebracht naar een pleeggezin, dat in Epe ging wonen.

Campert bezocht het Amsterdamse Lyceum nadat hij met zijn moeder na de oorlog in Amsterdam terugkeerde. Maar omdat zijn moeder als actrice frequent op tournee was en daardoor niet thuis, spijbelde Remco vaak en richtte zich intussen voornamelijk op de jazzmuziek, zijn grote passie. In 1949 trouwde hij met Freddy Rutgers. In 1950 richtte Campert het literaire tijdschrift *Braak* op, waaraan later ook Bert Schierbeek en Lucebert meewerkten. Samen met zijn vrouw vertrok Campert naar Parijs. Eenmaal weer in Nederland trouwde Rutgers op een gegeven moment met Gerrit Kouwenaar, terwijl Campert opnieuw in het huwelijk trad met Fritz Harmen van Beek. Vanaf 1950 had Campert geen vaste woonplaats, hij woonde afwisselend in Blaricum, Parijs in Amsterdam, mits hij niet op reis was door de rest van Europa. Het huis dat hij en Harmen van Beek in Blaricum aanhielden, groeide intussen uit tot een ontmoetingsplaats voor kunstenaars en dichters. Campert was bevriend met verschillende schilders en dichters die tot de Vijftigers behoorden.

Ook dit tweede huwelijk hield echter geen stand, de echtelieden gingen in 1957 uit elkaar. Om in zijn levensonderhoud te voorzien schreef Campert in de jaren vijftig en zestig reclameteksten, maakte hij vertalingen en schreef hij voor onder meer *Elseviers Weekblad* en *Haagse Post*. Vervolgens trouwde Campert in 1961 met Lucia van den Bergh¹¹, met wie hij twee dochters op de wereld zette, Emanuela en Cleo geheten. Het

¹¹ Van den Bergh is ook het meisje dat op de voorkant van de roman is gefotografeerd (zie afbeelding titelpagina).

gezin verhuisde in 1964 naar Antwerpen, waarna Campert enige jaren later alleen in Nederland terugkeerde. In de jaren zestig had Campert een relatie met de galeriehoudster Deborah Wolf. De twee verloren elkaar jarenlang uit het oog, maar na een latere ontmoeting traden zij in 1996 in het huwelijk.

Spotprent door Siegfried Woldhek. Bron: www.woldhek.nl

In de jaren negentig begon duizendpoot Campert zich ook als scenarist en maker van tv-documentaires verder te ontplooiën en maakte portretten van onder meer de Vijftigers en auteur Raymond Queneau. Daarnaast maakte hij samen met Jan Mulder verschillende theaterprogramma's tussen 1989 en 1995. In 2000 werd Campert benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse leeuw. Hij weigerde deze benoeming te aanvaarden.

BIBLIOGRAFIE (SELECTIE)¹²

1951	Vogels vliegen toch (gedichten)
1952	Een standbeeld opwinden (gedichten)
1953	<i>Berchtesgaden</i> (gedichten)
1954	<i>Eendjes voeren</i> (verhalen)
1955	<i>Alle dagen feest</i> (verhalen)
1955	<i>Het huis waarin ik woonde</i> (gedichten)
1955	<i>Met man en muis</i> (verhalen)
1956	<i>Lodewijk Sebastiaan</i> (verhalen voor kinderen)
1958	<i>De jongen met het mes</i> (verhalen)
1959	<i>Bij hoog en bij laag</i> (gedichten)
1960	<i>Een ellendige nietsnut</i> (verhalen)
1961	<i>Het leven is verrukkelluk</i> (roman)
1962	<i>Dit gebeurde overal</i> (gedichten)
1963	<i>Liefdes schijnbewegingen</i> (roman)

¹² Zie voor een uitgebreidere bibliografie van Campert het Kritisch lexicon van de moderne Nederlandstalig literatuur.

1965	<i>Het gangstermeisje</i> (roman)
1965	<i>Hoera, hoera</i> (gedichten)
1965	<i>Nacht op de kale dwerg</i> (verhalen)
1968	<i>Fabeltjes vertellen</i> (verhalen, eerder verschenen in <i>Elseviers Weekblad</i>)
1968	<i>Mijn leven's liederen</i> (gedichten)
1968	<i>Tjeempie! of Liesje in Luilletterland</i> (roman)
1969	<i>Alle dagen feest</i> (roman)
1969	<i>Hoe ik mijn verjaardag vierde</i> (verhalen)
1970	<i>Betere tijden</i> (gedichten)
1972	<i>James Dean en het verdriet</i> (bloemlezing verhalen)
1980	<i>Na de troonrede</i> (verhalen)
1983	<i>De Harm en Miepje Kurk story</i> (roman)
1983	<i>Scènes in Hotel Morandi</i> (gedichten)
1984	<i>Kinderverhalen van Remco Campert</i> (illustraties Tineke Schinkel)
1984	<i>Wie doet de koningin</i> (columns eerder verschenen in <i>Haagse Post</i>)
1985	<i>Sombberman's actie</i> (boekenweekgeschenk)
1986	<i>Collega's</i> (gedichten)
1986	<i>Tot zoens</i> (verhalen)
1987	<i>Eetlezen</i> (columns)
1988	<i>Een neger uit Mozambique</i> (bloemlezing poëzie)
1989	<i>Zachtjes neerkomen</i> (roman)
1990	<i>Gouden dagen</i> (roman)
1990	<i>Graag gedaan</i> (columns en verhalen)
1991	<i>Dansschoenen</i> (kort verhaal)
1992	<i>Rechterschoenen</i> (gedichten)
1993	<i>Het bijzettafeltje</i> (columns)
1993	<i>Fiebelekwinten</i> (toneelteksten, met Jan Mulder)
1994	<i>Restbeelden</i> (gedichten)
1994	<i>Vele kleintjes</i> (columns)
1995	<i>Dichter</i> (verzamelde gedichten)
1995	<i>Oh, hoho, bang, bang, of Het lied van de vrijheid</i> (novelle)
1996	<i>De zomer van de zwarte jurkjes</i> (verhalen)
1996	<i>Oom Boos-Kusje en de kinderen</i> (kinderboek, illustraties van Poeka Veldman)
1997	<i>Ode aan mijn jas</i> (gedichten)
1998	<i>Een mooie jonge vriendin en andere belevenissen</i> (verhalen)
1999	<i>Familie-album</i> (Boekenweekessay met Jan Mulder)
1999	<i>Ratapan/Lamento</i> (bloemlezing van 32 gedichten)
2000	<i>Als in een droom</i> (vertelling)
2001	<i>De familie Kneupma</i> (verhaal)
2004	<i>Over en weer</i> (gedichten, met Cees Nootboom)
2006	<i>Het satijnen hart</i> (roman)
2007	<i>Nieuwe herinneringen</i> (gedichten)
2009	<i>Dichter</i> (verzamelde gedichten)

Literaire prijzen¹³

1953	<u>Reina Prinsen Geerligsprijs</u> voor <i>Berchtesgaden</i>
1955	<u>Poëzieprijs van de gemeente Amsterdam</u> voor <i>Gedicht met een moraal</i>

¹³ bron: www.letterkundigmuseum.nl

Thematiek	<p>1956 <u>Jan Campertprijs</u> voor <i>Met man en muis</i> en <i>Het huis waarin ik woonde</i></p> <p>1958 <u>Anne Frank-prijs</u> voor <i>Vogels vliegen toch</i></p> <p>1959 <u>Prozaprijs van de gemeente Amsterdam</u> voor <i>De jongen met het mes</i></p> <p>1960 <u>Prijs van de Amsterdamse Kunstraad</u> voor <i>De jongen met het mes</i></p> <p>1976 <u>P.C. Hoofd-prijs</u> voor zijn poëtisch oeuvre</p> <p>1987 <u>Cestoda-prijs</u></p> <p>2011 <u>Gouden Ganzenveer</u> voor het gehele oeuvre</p>
	<p>DISCUSSIEVRAGEN</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het gedachtegoed van de jaren zestig wordt onder de loep genomen in de roman. Wat is volgens u de visie van de auteur op deze denkbeelden? 2. Veel van de openingsgedichten in de eerste zes dichtbundels die Campert publiceerde, bevatten een poëtische geloofsbelijdenis, waarin de auteur de dichtkunst als voldoende reden om in leven te blijven voorstelde. Hoe staat het er getuige deze roman voor met het geloof van de auteur in poëzie? 3. Het boek veroorzaakte bij verschijning de nodige discussie, omdat de amorele daad van de jongeren volgens sommigen op geen enkele manier wordt veroordeeld in het boek. Zou iets soortgelijks in het huidige tijdsgewricht nog kunnen gebeuren? Kent u wellicht actuele voorbeelden van dergelijke ethische discussies rondom het werk van andere auteurs? 4. Vindt u dat in dit boek de jeugd van de jaren zestig als amoreel wordt afgeschilderd? Of is er wel degelijk sprake van een besef van goed en kwaad? 5. Geeft de auteur volgens u een moreel oordeel over het gedrag van Mees, Boelie en Panda? Waarom wel/niet? 6. De liefde is eveneens een belangrijk thema in de roman. Volgens de jongste generatie in de roman is vooral de lichamelijke liefde belangrijk, zoals vooral wordt verwoord door Panda. Zijn er – naast de liefde tussen Kees en Rosa – nog andere momenten in de roman waarin sporen van de geestelijke, pure liefde kunnen worden aangetroffen? 7. In de roman komen ook regelmatig uitwijdingen of beschrijvingen voor, die verder voor het verhaal weinig belang hebben. Voorbeelden daarvan zijn bijvoorbeeld de beschrijving van de inrichting van de retirade door de verteller of het hyperrealistisch weergegeven gesprek dat Etta en Boelie met de brave burens hebben. Wat kan de bedoeling zijn van het invoegen van dergelijke, op het oog functionloze elementen? 8. Kees Fens schrijft in zijn recensie dat het boek op een gegeven moment overgaat in een 'serie korte verhalen', die alleen bijeengehouden worden doordat 'dat de personages elkaar kennen en dat het voor hen allemaal zondagmiddag is.' Bent u het met hem

	<p>eens? Of zijn het volgens u wel degelijk de overkoepelende thema's die samenhang aanbrengen in de gebeurtenissen?</p> <p>9. Het verhaal eindigt met de sprong van de jongen met de paraplu. Vreemd genoeg voelt Mees zich op dat moment juist bijzonder gelukkig. Wat zou dit einde kunnen betekenen? Is er een relatie te leggen tussen de sprong van de jongen en de uitspraak 'Poëzie is een daad van ontkenning'?</p> <p>Structuur</p> <p>10. In hoeverre weerspiegelt de (schijnbaar) nonchalante structurering iets van de inhoud van de roman?</p> <p>11. Recensenten hebben het enerzijds over een op het oog losse structuur, maar suggereren anderzijds dat de auteur wel degelijk veel aandacht besteedde aan de compositie van de roman. In hoeverre hebt u een constructie kunnen ontdekken achter de opeenvolgende hoofdstukken?</p> <p>Titel en motto</p> <p>12. Hoewel de roman opvalt door de ironische toon waarop gebeurtenissen en personages omschreven worden, voelt Mees zich aan het einde van de roman daadwerkelijk gelukkig. Zou u de titel – dit gegeven meewegend – toch ironisch interpreteren? Waarom wel/niet?</p> <p>13. Het motto van de roman is afkomstig uit het gedicht 'Het tuinfeest'. De volledige tekst is als volgt:</p> <p style="padding-left: 40px;">De Juni-avond opent een hoog licht Boven den vijver, maar rond om de helle Lamp-lichte tafel in het grasveld zwellen De boomen langzaam hun groen donker dicht</p> <p style="padding-left: 40px;">Wij, aan 't dessert, eenzelvige rebellen, Ontveinzen 't in ons mijmerend gedicht, Om niet, nu 't uur eind'lijk naar weemoed zwicht, Elkanders kort geluk teleur te stellen.</p> <p style="padding-left: 40px;">Ginds, aan den overkant, gaan reeds gitaren, En lampions, en zacht plassende riemen, Langzaam over verdronken sterren varen –</p> <p style="padding-left: 40px;">Zij zingen, nijgen naar elkaar en kussen Geenszins om de liefde, maar om de sublieme Momenten en het sentiment daartusschen.</p> <p>Zijn er nog meer gelijkenissen tussen dit gedicht van Martinus Nijhoff en de roman van Campert? Welke gedachten over poëzie bevat het gedicht? Hoe zijn deze gedachten in lijn met, of juist verschillend van de poëtica van Campert?</p> <p>14. Het gekozen vertelperspectief veroorzaakt een afstand van de verteller tot het personage, die goed past bij de spottende verteltrant van het boek. Bent u het met deze stelling eens?</p> <p>15. Het perspectief verandert ineens in hoofdstuk 8. Welk effect had dit</p>
--	--

<p>Personages</p>	<p>op u als lezer? Vond u de plotselinge wissel vreemd? Veroorzaakt dit hoofdstuk een stijlbreuk in de roman?</p> <p>16. Campert zegt in een interview¹⁴ dat de twee hoofdpersonen, Boelie en Mees, twee afsplitsingen zijn van zichzelf. Verandert dit gegeven iets aan de manier waarop u de roman interpreteert?</p> <p>17. De twee belangrijke jonge vrouwelijke personages, Etta en Panda, hebben een afkeer van kunst. Zegt dit volgens u iets over de manier waarop de auteur vrouwen in relatie tot kunst ziet?</p> <p>18. Anderzijds zijn het ook juist de vrouwen, die uiteindelijk de touwtjes in handen blijken te hebben in het verleidingsspel. Verandert dit gegeven iets aan het beeld dat de auteur van vrouwen schetst?</p> <p>19. Waarom laat Campert Panda zeggen dat de lichamelijke liefde de belangrijkste liefde is? Zou ze dit echt menen, of is ook deze uitspraak ironisch bedoeld?</p> <p>20. Panda lijkt geobsedeerd door haar broer, over wie ze incestueus getinte fantasieën heeft. Mees ontkent het bestaan van een broer echter. Is er volgens u een broer of heeft Panda toch meer fantasie dan ze denkt? Of zou Mees juist bepaalde redenen kunnen hebben om de broer als fantasie af te doen?</p> <p>21. Hoewel Boelie zich heeft voorgenomen geen liefdesverklaring te gebruiken om Etta in bed te krijgen, doet hij dat uiteindelijk toch. Ook Etta beweert dan dat zij van Boelie houdt. Staat de betuigde geestelijke liefde hier volgens u geheel in het teken van de lichamelijke liefde, of zou er werkelijk sprake kunnen zijn van 'houden van'?</p>
<p>Taalgebruik en stijl</p>	<p>22. De experimentele spelling is kenmerkend voor deze roman. Vond u deze taalspelletjes voornamelijk grappig, of juist niet? Geven ze voor u extra betekenis aan de roman, of staan de spellingsexperimenten volgens u los van de inhoud van het boek?</p> <p>23. Ook het 'stijlstelen' is kenmerkend voor de manier waarop Campert schrijft. Kunt u nog meer (dan de al genoemde) overgangen van de ene naar de andere stijl in de roman aanwijzen?</p>
<p>Reacties uit de pers</p>	<p>24. In het artikel in de <i>Haagse Post</i> wordt beweerd dat 'Thijssen-fans' Campert dankbaar kunnen zijn voor het 'postume happy-ending' dat de auteur aan het leven van Kees schreef. In een stuk dat in 2005 in het NRC Handelsblad verscheen, noemt Irena Rosenthal deze literaire grap waarmee 'Campert [haar] literaire jeugdheld meedogenloos afserveerde' daarentegen '[o]ngehoord'¹⁵. Vindt u de manier waarop Campert Kees Bakels afschildert eervol, of juist niet?</p> <p>25. In de jaren zestig en zeventig zijn er twee tendensen in de Nederlandse literatuur waar te nemen: Enerzijds ontwikkelde zich binnen de literatuur een autobiografisch getint realisme. Auteurs als Mensje van Keulen en Maarten 't Hart keren zich tegen de</p>

¹⁴ (anoniem) 'Verrukkulluk: Remco Campert's romandebuut: een dagje uit in een milieu'. In: *Haagse Post*, 2 december 1961.

¹⁵ Irena Rosenthal, 'Panda, Mees en Kees de dronkaard' In: *NRC Handelsblad*, 23 december 2005.

'verlitteraarde' literatuur en willen toegankelijk werk maken. Anderzijds waren er de experimentelen, die juist de traditionele romanvorm wilden afbreken om haar te vernieuwen. Onder deze stroming worden auteurs als J.F. Vogelaar en Sybren Polet gerekend, en zij wilden juist door nieuwe taalvormen de aandacht vestigen op maatschappelijke problematiek. Campert wordt door verschillende recensenten in beide stromingen ingedeeld. In welke van de twee stromingen past deze roman volgens u het beste?

26. *Het leven is vurrukkulluk* wordt door sommige recensenten als een sleutelroman gezien. Had u tijdens het lezen het gevoel dat er echt bestaande personen en gebeurtenissen een basis hebben gevormd voor dit verhaal? In hoeverre zou dit gegeven de interpretatie van de roman beïnvloeden?

VERDER LEZEN

(anoniem) 'Malle momenten en het sentiment daartussen'. In: *Nieuwe Rotterdamse Courant*, 13 januari 1961.

(anoniem) 'Verrukkulluk: Remco Campert's romandebuut: een dagje uit in een milieu'. In: *Haagse Post*, 2 december 1961.

H. van den Bergh: 'Autobiografische romans'. In: *Hollandsch Weekblad*, 3 mei 1962.

J. Bernlef en K. Schippers, 'J. Bernlef Gesprek met Remco Campert, Gidsfossiel uit De Gids van 95 jaar geleden'. In: *De Gids*. Jaargang 128 (1965)

Kees Fens: 'Het leven is vurrukkulluk'. In: *De Maasbode*, 23 december 1961.

Koos Hageraats met aanvullingen door Gaston Franssen (1985/2003): 'Remco Campert' In: *Kritisch lexicon van de moderne Nederlandstalige literatuur*. Houten-Groningen-Alphen a/d Rijn: Bohn Stafleu van Loghum-Martinus Nijhoff uitgevers-Samson.

C.J. Kelk: 'Campert de vader, de zoon'. In: *De Groene Amsterdammer*, 3 februari 1962.

Aad Meinderts, Erna Staal en Daan Cartens (samenstelling): *Remco Campert: 'Al die dromen al die jaren'* (schrijversprentenboek 46) Amsterdam-Den Haag: De Bezige Bij-Letterkundig Museum (2000)

Hans van Straten: 'Veel gugiegul in roman van Remco Campert' In: *Het Vrije Volk*, 16 december 1961.

Anne Wadman: 'Simon en Remco feesten verder: Twee bed-weterige relazen'. In: *Leeuwarder Courant*, 26 mei 1962.